

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № <u>385</u>	дата <u>28.05</u> 2017 г.
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дин Николай Жечев Николов
на дисертационния труд на Даниела Събева Вичкова
„Българското централно благотворително общество
(БЦБО) /1876-1877/. Структура и програма,”
за получаване на образователната и научна степен „доктор.”
Шифър – 05. 03. 06. История на Българското възраждане.
Научна организация – Институт за исторически изследвания към БАН.

Представената дисертация от Даниела С. Вичкова, разработена под научното ръководство на доц. д-р Огняна Маждракова-Чавдарова, се състои от увод, четири основни глави, заключение, извори и библиография, както и от няколко приложения, в общ обем от 347 страници.

Най-напред бих искал да посоча сполучливия избор на темата, защото, както основателно се изтъква и в увода, „до днес няма цялостно монографично изследване за тази българска политическа организация” (с.24). Според мен така подбраната тема дава добри възможности за успешен изследователски старт на докторанта. Но следва да се отбележи, че Д. Вичкова ограничава своята задача в няколко основни аспекти, за които ще стане дума по-нататък.

Намирам общо взето за приемлива възприетата структура на труда. В изложението са използвани и многобройни таблици, в които са сумирани сведения и данни, извлечени от наличната документация. То е изградено на проблемно-тематичен и хронологичен принцип.

В твърде пространния увод дисертантката проследява състоянието и местонахождението на документите, които служат като основно градиво при разработката на темата. В случая тя е значително улеснена, тъй като, за разлика от други теми за този период на националната ни история, тук е налице сравнително добре запазена документална база, състояща се преди всичко от богатия личен архивен фонд на председателя на организацията Киряк Цанков, както и от самия фонд на БЦБО. Но в работата са използвани и множество други документи от различни български архивохранилища, както и значителен масив от копия и микрофилми на

документи по темата от чуждестранни архиви, съхранявани понастоящем в наши научни институции. Използвани са и материали по линия на интернет-информацията, а също така и друг вид източници – периодичен печат, мемоари и др. Все в тази част на труда е направен и обстоен обзор както на досегашните документални публикации по темата, така и на специализираната литература, засягаща в едно или друго отношение историята и дейността на БЦБО. Прочее, както в увода, така и в останалите части на дисертацията Д. Вичкова показва широка, респектираща историографска и библиографска информираност по разглежданите проблеми. А самата тя е съставила полезната и за следващи автори библиография на публикувани документи и описи на документи по темата в периода 1876-1878 г. И тъкмо в широкото използване и интерпретиране на голям брой документални материали и в привличането и консултирането на досега обнародваната литература по разглеждания въпрос трябва да се види една от важните положителни страни на представения дисертационен труд

Основните въпроси, предмет на разглеждане в първата глава на дисертацията са обществено-политическата обстановка и състоянието на българската емиграция по време на голямата Източна криза през средата на 70-те години на XIX в., при които се формира и изгражда БЦБО; политическите предходници и модели за новата организация в лицето на БЧН, както и самото основаване на БЦБО на 10 юли 1876 г. в Букурещ, когато се провежда учредителното му събрание, избрано е ръководство и е приет устав на организацията. Пак в тази глава е изяснен въпроса за печатите на организацията, за нейната „канцелария” и др. Така в резултат на усилията на редица български емигрантски дейци от Румъния и Русия (там е твърде активна ролята на братя Калянджи) и на представителя на славянските комитети от Русия - Вл. Йонин, „се създава – по думите на дисертанката - нова политическа организация...БЦБО. БЧН в Букурещ се превръща в Централно общество, което е ръководен орган на българските благотворителни общества в Румъния (според Устава от 10 юли 1876 г.), но в действителност е организация, която трябва да представлява интересите на целия български народ.”(с.75).

Във втората глава на дисертацията акцентът е поставен върху изграждането и промените, които настъпват в състава на Централното общество (ЦО) в Букурещ, явяващо се фактически ръководното тяло на

цялата организация, която имала поделения в различни селища. Тук са дадени кратки биографични данни за действителните членове на организацията (по местопроизхода си те покриват значителни райони на българските земи), а така също и за избраните ѝ почетни членове - видни чуждестранни политици, общественици, писатели. Разгледан е и въпросът за времетраенето на организацията. Д. Вичкова приема, че всъщност БЦБО съществува до края на месец май 1877 г., а не през април с.г., както се считаше досега. С изследването си тя също потвърждава и се присъединява към становището на авторите, които смятат, че началото на реалното функциониране на БЦБО е месец май 1876 г., когато се възстановява БЧН и периодът на неговата дейност (май-юни 1876 г.) „не е само предварителен стадий на ЦО (негов предходник), а част от реалната история на Обществото” (с.140).

Въпросите за броя на поделенията на БЦБО в други селища, извън Букурещ, за тяхното създаване, членски състав, ръководства и продължителността на дейността им са разгледани и уточнени в третата глава на дисертацията. Проследявайки различията, срещащи се в досегашната литература за броя на клоновете на БЦБО и позовавайки се на съществуващата документация и източници Д. Вичкова установява съществуването на 16 поделения на организацията в румънски градове, извън столицата Букурещ (вж с.144-145). Последователно и с множество конкретни данни са разгледани поотделно създаването, членския състав, съществуването на печати и развитието на организационната структура на тези организации в отделните селища – Александрия, Болград, Браила, Гюргево и т.н. Наред с това в същата глава са проследени и обществата, основани в градове извън Румъния (в Кладово, Кишинев и др.), а така също и женските благотворителни общества и други дружества, устроени в различни места, чиято дейност е тясно свързана с тази на БЦБО. Очертани са също така три основни етапи, в които БЦБО и неговите клонове функционират, както и спецификата в дейността им за всеки отделен период.

Последната, четвърта глава от дисертацията е посветена на твърде съществените въпроси за открояване и формулиране на политическите, организационните, пропагандни и благотворителни задачи на организацията, така както те са отбелязани в протоколите и изобщо в съществуващата документация. С това е направена своеобразна

„инвентаризация” на решенията и конкретните задачи на организацията, оставили следа в протоколите от заседанията на ЦО в Букурещ. Значително внимание е отделено на въпросите около създаването и оповестяването на Политическата програма на БЦБО, на процеса на нейното създаване и на промените (вариантите), които съпътстват окончателното ѝ оформяне и разгласяване. Също и на организирането и провеждането на Общото събрание (Народния събор), състояло се през втората половина на ноември 1876 г., което обсъжда и приема Политическата програма и решава как да се постъпи с нейното връчване на делегатите и правителствата на великите сили във връзка с предстоящото разглеждане на българския национален въпрос. На събранието се провъзгласяват почетни членове и се обсъждат организационни въпроси. Освен това съществена част от тази глава е посветена на ролята на БЦБО по организирането и подпомагането на българското доброволческо движение в Сръбско-турската война от 1876 г. и Руско-турската война от 1877-1878 г. Накратко са формулирани също пропагандните и благотворителни задачи на организацията.

Обобщавайки изводите, до които е дошла в процеса на изследването си, дисертантката изтъква в заключение, че БЦБО е изградена върху положителния политически опит от предходното десетилетие и със значимата подкрепа на Русия; че е дейна и авторитетна организация на българите в периода 1876-1877 г., която намира подходящи форми за осъществяване на целите си и има реална заслуга за освобождението на България.

Така в дисертационния труд на Даниела Вичкова, в резултат на внимателното и подробно проучване на наличните документални източници и специализираната литература, е разкрита най-пълната досега картина на създаването, на етапите в организационното изграждане и на възприетата структура както на централното ръководство на БЦБО в Букурещ, така и на неговите поделения в други места; издирени и посочени са членовете и най-активните им дейци, както и почетните членове на Обществото; конкретните задачи, които централното и местните общества си поставят за изпълнение; осветлени са формите и способите в практическата работа на БЦБО и се проследява текущия им организационен живот. С това е направен определен историографски принос за по-цялостното изучаване на една от последните значими

български политически формации, появила се и действаща в един от най-съдбовните периоди в националната ни история.

Представеният труд на Д. Вичкова, в който тя показва умения да работи с исторически документи и възможности за самостоятелни изследвания по значими теми, покрива напълно, според мен, изискванията относно дисертация за получаване на образователната и научна степен „доктор” и може успешно да бъде защитен. Дисертантката е положила необходимите изпити, а дисертацията е обсъдена и предложена за защита от Секция „Българите, Османската империя и Европа” при Института за исторически изследвания към БАН. По темата на дисертацията има достатъчно публикации в научната периодика. Авторефератът на дисертацията отразява обективно съдържанието и приносите на труда.

Към положителните качества на дисертацията трябва да добавя хубавия език и стил, на който тя е написана и изобщо четивността на изложението. Наред с това следва да отбележа, че дисертантката проявява критично отношение към отделни твърдения на други автори, коригира някои допуснати в досегашната литература неточности и проявява стремеж за обективно и спокойно разискване на поставените въпроси.

Като изразявам общата си положителна оценка за дисертацията на Д. Вичкова, бих желал да отправя някои бележки и препоръки към авторката, както по конкретни въпроси, така и от по-общ характер.

Например в подзаглавието, за да се отрази обективно и пълно съдържанието на дисертацията би следвало в началото да се добави думата „създаване” (или „формиране”), тъй като и този проблем заема съществена част от изследването; названието на гр. Александрия не е дадено в чест на княз Ал.Куза, (който идва на власт по-късно), а на княз Ал. Гика. Градът е основан през 1834, а не през 1835 г. (с.146); лицето Р. Танелов, споменавано няколко пъти като председател на обществото от гр. Галац (вж. с.166,167,276) е без съмнение Рафаил Атанасов (Танасов), известен участник в националноосвободителното движение от същия град.(В случая може да се използва и статията за него в сб. Панайот Хитов и българското националноосвободително движение. Сливен, 2005); не трябва да има съмнение, че представителят от Крайова е Димитър Зеновски, а не Ценовски или Веновски, каквото колебание се забелязва на с.56-57.

Намирам, че някои параграфи в гл. IV (за пропагандните, благотворителните и други задачи на БЦБО) са разгледани твърде кратко,

„телеграфно”, в рамките на не повече от половин страница. Според мен е удачно тези части да се уплътнят с повече конкретни данни за поставените задачи и тяхното осъществяване на практика, а не само да се отрази наличието им в протоколите на организацията. Освен това не е ли целесъобразно да се обединят параграфи 1 и 3 от същата глава, които разглеждат по същество еднакви по характер въпроси?

Макар че дисертацията не си поставя за цел да анализира и разглежда подробно идейното съдържание и характеристика на изработената от БЦБО политическа програма, мисля че работата би спечелила, ако в твърде сбита форма се очертае по-релефно нейното място и значение в историята на българското националноосвободително движение. (А добре е да се разкрият по-подробно и самите обсъждания на Програмата). Може би подобен подход е уместен и при маркирането на други проблеми като например непреодолените различия между теченията на „млади” и „стари” сред емиграцията, както и в средите на самите „млади”. Защото въпреки усилията на БЦБО да обедини и координира усилията на по-широк кръг български дейци и групи в подкрепа на общонационалната кауза, разединението – тази постоянно съпътстваща общественото ни битие негативна черта, слагало своя отпечатък в българските обществено-политически взаимоотношения и през периода 1876-1877г.

Струва ми се, че в някои страници научният апарат (бележките под линия) „натежават” твърде много. Това състояние може да се олекоти с използването на формулата „Цит. съч.,с...” и „Пак там, с...”; чрез използване на инициали за малкото име на авторите; със съкращаването на научни звания и титли, на имена на издателства и т.н.

В заключение потвърждавам отново положителната си оценка за представената дисертация и ще гласувам на Даниела Събева Вичкова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор”. Призовавам това да сторят и останалите членове на почитаемото жури.

Рецензент: 
(проф. дин Николай Жечев)